

громадського і літературного життя України XIX і початку XX століття. Кн. 2. С. 154.

3. Єфремов С. Як повстав Грінченків словник. *Словник української мови* / упорядкував, з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко. 3-є вид., випр. й доп. ; за ред. С. Єфремова, А. Ніковського. Київ, 1927. Т. 2. С. XI–XII.

4. Д-ко Д. Словарь української мови. *Рада*. 1909. 2 серп.

Березівська Лариса,
м. Київ

ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИЙ СЛОВНИК ПРО ПЕДАГОГІВ УКРАЇНИ НА ЗЛАМІ ЕПОХ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIX СТ. – ПОЧАТОК XXI СТ.): ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ

Вступ. 3-поміж різних видів довідкових видань одним із популярних є енциклопедичний словник або словник-довідник. На відміну від енциклопедій, статті у енциклопедичних словниках короткі, викладено їх у стислій формі та розташовано за абеткою назв [4]. На чільному місці серед енциклопедичних словників – біографічні, які лаконічно інформують про основні віхи життя і діяльності людей певних історичних епох, різних країн і регіонів, професій, національностей тощо. Біографічний енциклопедичний словник про педагогів – це вид довідкової літератури, який містить інформацію про відомі і маловідомі постаті, котрі свою практичну або наукову роботу присвятили навчанню та вихованню інших. Зокрема це: вчителі, викладачі, вчені, вихователі, управлінці, дитячі письменники та ін. фахівці в галузі освіти. Маємо за мету окреслити аспект про вплив історичної епохи на життєтворчість представлених у словнику освітян.

Виклад основного матеріалу. Результатом прикладного наукового дослідження «Педагогічна біографіка в інформаційному освітньо-науковому просторі» (2023–2025 рр., керівник – член-кореспондент НАПН України Лариса Березівська) Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського (далі – ДНПБ) стане енциклопедичний біографічний словник «Педагоги України (друга половина XIX – початок XXI століття)», який вперше цілісно представить біографічні портрети про понад 300 відомих і маловідомих педагогів минулого [1; 5]. Ми створюємо лаконічні біографії

українських педагогів різних епох: імперської доби (друга половина XIX – 1917 р.), Української революції (1917–1921), радянського часу (1921–1991), Незалежної України (1991– дотепер). Йдеться про відомих і маловідомих педагогів, організаторів освіти, представників інших професій, які більшою чи меншою мірою долучалися до теоретичних чи практичних питань галузі, відповідно широко і малодосліджені.

Що їх об'єднує? Передусім це люди, які переважно народилися, навчалися і працювали в освітній сфері в Україні. Здебільшого вони жили на перетині або зламі епох, що можна простежити за біографією. Проте серед педагогів є ті, життя яких розгорталося у контексті суспільно-політичних, соціально-економічних, культурно-освітніх умов одного відтинку часу. Найчисленніша когорта – це педагоги імперської доби, коли українські землі були частиною Російської чи Австро-Угорської імперій. А саме: О. Андрієвський (1845–1902), В. Беренштам (1839–1904), А. Вахнянин (1841–1908), Г. Врецьона (1839–1901), Г. Данилевський (1829–1890), М. Драгоманов (1841–1895), О. Духнович (1803–1865), П. Житецький (1836–1911), М. Комаров (1844–1913), О. Кониський (1836–1900), Л. Косач / Леся Українка (1871–1913), М. Костомаров (1817–1885), П. Куліш (1819–1897), М. Мурашко (1844–1909), О. Партицький (1840–1895), М. Пирогов (1810–1881), М. Тулов (1814–1882), Г. Шерстюк (1882–1911); П. Юркевич (1826–1874); О. Потебня (1835–1891), О. Русов (1847–1915), А. Свидницький (1834–1871), К. Ушинський (1823/1824–1870), І. Франко (1856–1916), П. Чубинський (1839–1884) та ін. А також – радянської доби, коли УРСР була складником СРСР: В. Онищук (1919–1989), В. Сухомлинський (1918–1970), І. Ткаченко (1919–1994), О. Хмура (1923–1970) та ін. Цим педагогам доводилося опиратися або свідомо чи не свідомо пристосовуватися до ідеологій імперських режимів, зокрема у контексті агресивної чи прихованої політики русифікації.

Нечисельною є когорта, загартованих у баталіях боротьби за українську освіту в умовах антинаціональної політики імперських режимів др. пол. XIX – поч. XX ст., педагогів, яким пощастило жити і творити під час бурхливої націєтворчої доби Української революції (1917–1921), коли вдалося вибороти право на розбудову національної освіти на засадах європейських демократичних

цінностей. Після 1919 року Україну захопили російські більшовики і дехто (І. Огієнко (1882–1972), С. Русова (1856–1940), В. Прокопович (1881–1942), С. Черкасенко (1876–1940) та ін.) вимушено емігрував і вже на чужині далі працював задля України, інші (Г. Іваниця (1892–1938), Я. Чепіга (1875–1938) та ін.) повірили радянській владі і поплатилися життям за свої переконання про національну освіту як важливий засіб консолідації українського суспільства, а їхній доробок вилучили з наукового обігу. Однак вони зуміли закласти підвалини української освіти, впровадити в освітній процес українську мову, українознавчі предмети і дисципліни, національно-патріотичне виховання. Радянському тоталітарному режиму не вдалося знищити цей спадок, його далі примножують педагоги незалежної України [3].

У словнику буде представлено біографічну інформацію про освітян, діяльність яких тривала після 1991 р., хоча всі вони народилися і навчалися, а певна частина їхньої життєдіяльності розгорталася у радянську добу. Водночас вони жили і працювали у Незалежній Україні, тобто в нових суспільно-політичних реаліях, і зробили вагомий внесок у розбудову національної системи освіти (Н. Волошина (1940–2010), С. Гончаренко (1928–2013), І. Зязюн (1938–2014), В. Кузь (1938–2018), І. Прокопенко (1936–2021), О. Савченко (1942–2020), М. Ярмаченко (1928–2010) та ін.) [2].

Звісно, що короткі біографічні довідки про освітян глибоко не розкривають вплив історичних реалій на їхню творчість. Проте окремі наведені факти, назви праць, оцінювальні міркування авторів довідок тощо можуть стати джерельною основою для подальших історико-освітніх, зокрема біографічних студій у контексті означеної проблеми.

Висновки. Отож, творче укладання енциклопедичного словника свідчить, що українські педагоги в різні історичні епохи наполегливо і невтомно зводили підмурівок для Нової української школи як основи демократичної незалежної держави України. Сподіваємося, що розроблюване перспективне видання буде вагомим внеском не лише в історію освіти України, а й сприятиме реконструкції і збереженню історичної пам'яті українського народу, формуванню української національної і громадянської ідентичності під час повномасштабної війни рф проти України та її повоєнного відновлення. І саме енциклопедичний словник

презентуватиме цілісне педагогічне історико-біографічне знання, допоможе користувачеві дізнатися про біографію конкретної людини, її досягнення, внесок в освіту України на зламі епох, вплив на формування її майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Березівська Л. Д. Біографічна довідка про педагога чи освітнього діяча в енциклопедичному словнику: підходи і критерії. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України в умовах воєнного стану* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського за результатами наук. дослідж. у 2023 р., 18 груд. 2023 р., Київ / НАПН України, Від-ня філософії освіти, заг. та дошк. педагогіки, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця, 2023. С. 28–30. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738586/> (дата звернення: 21.01.2025).

2. Березівська Л. Д. Педагоги Незалежної України в енциклопедичному словнику: колективний портрет. *Biography. Біографіка. Біографістика* : зб. пр. Ін-ту біогр. дослідж. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2024. Вип. 3 : Сучасна біографіка та біобібліографія: нові форми і методи дослідницької й інформаційної роботи, інтеграції та поширення біографічних знань : матеріали ХХ Біогр. читань, присвяч. пам'яті засн. і першого дир. Ін-ту біогр. дослідж. НБУВ д-ра іст. наук, проф. В. С. Чишка (1951–2003) (Київ, 5 черв. 2024 р.). С. 131–135. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743327/> (дата звернення: 21.01.2025).

3. Березівська Л. Д. Педагогічна біографіка доби Української революції (1917–1921) як підґрунтя і джерело національно-патріотичного виховання дітей і молоді. *Наук.-пед. студії*. 2024. Вип. 8. С. 11–28. DOI: <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2028-8-11-28>.

4. ДСТУ 3017:2015. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять. На заміну ДСТУ 3017–95 ; чин. від 2016–07–01. Вид. офіц. Київ : УкрНДНЦ, 2016. IV, 38 с. URL: https://lib.zsmu.edu.ua/upload/intext/dstu_3017_2015.pdf (дата звернення: 21.01.2025).

5. Міхно О. П. Персоналії енциклопедичного біографічного словника «Педагоги України (друга половина ХІХ – початок ХХІ ст.)»: цифри і факти. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України в умовах воєнного стану* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. Держ. наук.-пед. б-ки України

ім. В. О. Сухомлинського за результатами наук. дослідж. у 2024 р., 17 груд. 2024 р., Київ / НАПН України, Від-ня філософії освіти, заг. та дошк. педагогіки, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця, 2024. С. 30–32. DOI: [10.33407/lib.NAES.id/eprint/743799](https://doi.org/10.33407/lib.NAES.id/eprint/743799).

Бойчук Владислав,
Запотічна Роксолана
м. Дніпро

СЛОВНИКИ ФАХОВИХ ТЕРМІНІВ: ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ТА АКТУАЛЬНІСТЬ ДЛЯ СУЧАСНИХ СПЕЦІАЛІСТІВ

Вступ. У сучасному світі, де спеціалізація в різних галузях науки, техніки та бізнесу постійно зростає, створення словників фахових термінів набуває особливого значення. Такі словники стають незамінним інструментом для професіоналів, студентів і дослідників, оскільки вони забезпечують точність комунікації, сприяють стандартизації термінології та полегшують обмін знаннями між різними країнами та культурами. Однак процес укладання словників фахових термінів пов'язаний із низкою проблем, які потребують детального аналізу та вирішення.

Виклад основного матеріалу. Однією з основних проблем є швидкий темп розвитку науки і техніки. Постійна поява нових понять, технологій та методик зумовлює необхідність регулярного оновлення словників. Наприклад, у галузі інформаційних технологій щорічно виникають десятки нових термінів, таких як *machine learning*, *blockchain*, *cybersecurity*, які потребують адекватного перекладу та тлумачення. Застарілі словники, що не враховують сучасних реалій, можуть вводити в оману користувачів або навіть гальмувати розвиток галузі.

Другою важливою проблемою є відсутність єдиних стандартів для багатьох термінів, особливо в тих сферах, де термінологія ще формується. Це створює плутанину та ускладнює переклад. Наприклад, у медицині один і той самий термін може мати різні значення в різних країнах або навіть у межах однієї системи охорони здоров'я. У таких випадках укладання словника потребує залучення міжнародних експертів для узгодження значень.

Третім викликом є складність адаптації термінології до мов із різною структурою та граматиною. Наприклад, у мовах із менш